

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף נב

(בעמוד הקודם)

שאלה: ורבי ישמעאל, האי "את אביה היא מחללת" מאי דריש ביה? רבי ישמעאל שסובר שהפסוק על בת כהן עוסק בארוסה ולא בנשואה, מה הוא דורש מהמילים "את אביה"?

תשובה: מבעי ליה לכדתניא, היה רבי מאיר אומר, מהפסוק "את אביה היא מחללת" לומדים שלאחר שהבת כהן זינתה נוהגים באביה מנהג חול וכזיון, דהיינו שלא נוהגים בו קדושה וכבוד כמו שאר הכהנים כגון שהם מברכים ראשונים, וכך דרש גם רבי ישמעאל.

אמר רב אשי: כדעת מי אנו קוראים לאדם רשע 'רשיעא בר רשיעא' (= רשע בן רשע) ואפילו אם הוא רשע בן צדיק? תשובה: כמו התנא הנ"ל הסובר שאם בת כהן זינתה אביה מתחלל.

*

למדנו במשנה - זו מצות הנסקלין:

שאלה: מאי תנא דקתני 'זו מצות הנסקלין'? מה שנינו במשנה שעל כך נאמר בסיפא כי זו אופן עשיית מצוות הנסקלים?

תשובה: משום דתנא: כיון שהמשנה אמרה בפרק הקודם 'נגמר הדין מוציאין אותו לסקלו', וכן 'בית הסקילה היה גבוה שתי קומות', וכיון שהמשנה רוצה לבאר את מצוות הנשרפים, לכן המשנה אמרה 'זו מצות הנסקלין' דהיינו שעד כאן דיברנו על מצוות הנסקלים ומכאן אנו מדברים על מצוות הנשרפים.

משנה: מצות הנשרפין, היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו (= עד ברכיו), כדי שלא יתהפך לכאן ולכאן ותיפול הפתילה על גופו מבחוץ.

ונותנין סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צוארו: כורכים בגד קשה בתוך בגד רך, לפי שאנו רוצים שהוא יפתח את פיו אבל שלא יחתך גרונו, ולכן כורכים בגד קשה כדי לאלץ אותו לפתוח את פיו, ומעליו בגד רך כדי להגין על גרונו שלא יחתך.

זה מושך אצלו וזה מושך אצלו: כל אחד מהעדים מושך את הסודר לצד שלו.

וחומרת את בני מעיו: מכווצת. ובכך הוא מת.

ר' יהודה אומר: לא חונקים אותו בסודרים, שאם הוא ימות מחמת חניקתם לפני זריקת הפתילה הרי שלא קיימו בו מצוות שריפה, אלא פותחים את פיו במלקחיים שלא ברצונו וכו'.

אמר רבי אלעזר (בן) צדוק וכו': ומכאן ראייה שמצוות שריפה היא ע"י שריפת הגוף ולא ע"י פתילה.

אמר לו מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי: שהם היו בית דין של צדוקים שאינם דורשים את התורה בגזירה שווה, והם היו חושבים שמצוות שריפה היא לשרוף את הגוף.

גמרא: פתילה של אָכָר: בדיל שהתיכו אותו באש.

שאלה: מנא לן? מניין לנו שצורת מצוות שריפה היא ע"י זריקת פתילה של אבר לתוך פיו ולא שריפת הגוף ממש?

תשובה: אתיא שריפה שריפה מעדת קרח: לומדים זאת בגזירה שווה מכך שנאמר כאן "ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף", ולגבי עדת קרח נאמר "ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנהשת אשר הקריבו השרפים וירקעום צפוי למזבח", כשם שבעדת קרח רק נשמתם נשרפה אבל גופם נשאר קיים, כך כאן מצוות שריפה היא שריפת הנשמה ולא שריפת הגוף.

רבי אלעזר אומר: לומדים זאת בגזירה שווה מכך שנאמר כאן "ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף", ולגבי נדב ואביהוא בני אהרון (שהקטירו) אש זרה לפני ה' (ונשרפו) נאמר "ואחיהם כל בית ישראל יכנו את השרפה אשר שרף יהוה", כשם שנדב ואביהוא רק נשמתם נשרפה אבל גופם נשאר קיים, כך כאן מצוות שריפה היא שריפת הנשמה ולא שריפת הגוף.

שאלה: מאן דיליף מעדת קרח מנא ליה: מי שלומד זאת מעדת קרח, מנין שבעדת קרח רק נשמתם נשרפה ולא הגוף שלהם?

תשובה: דכתיבי: שנאמר שם בעדת קרח "את מחתות החטאים האלה כנפשתם", ומכאן שרק נפשותם דהיינו נשמתם נשרפה ולא גופם.

ואידך: ורבי אלעזר שלמד זאת מנדב ואביהוא לא למד זאת מהפסוק הנ"ל, כיון שהוא סבר שהם נשרפו ממש בגופם, ו"נפשותם" הכוונה שהם התחייבו שריפה מחמת החנופה שהחניפו לקורח כדי לקבל ממנו אכילה ושתייה.

כדריש לקיש: וכפי שאמר ריש לקיש - נאמר "בְּחִנְפֵי לַעֲגִי מְעוֹג חָרַק עָלַי שְׁנִימוֹ", דהיינו בשביל חנופה שהחניפו לקרח על שהאכיל אותם והשקה אותם והתחברו עמו, לכן חרק עליהן שר של גיהנם את שְׁנִיּוֹ והם נשרפו.

שאלה: ומאן דיליף מבני אהרן מנא ליה: ומנין לרבי אלעזר שנדב ואביהוא רק נשמתם נשרפה ולא גופם?

תשובה: דכתיבי: שנאמר "וּתְצַא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וְתֹאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ: לִפְנֵי יְהוָה", ומשמע משמע שהם לא מתו על ידי שגופם נשרף, אלא הם מתו כמו כל מיתה רגילה דהיינו שיצאה נפשם וגופם נשאר קיים.

ואידך: ומי שלומד זאת מעדת קורח לא למד זאת מהפסוק הנ"ל, כיון שהוא סבר שהם נשרפו ממש בגופם, ו"וימותו" הכוונה שבהתחלה הם נשרפו מתוכם ומתו כמו כל מיתה רגילה שהנשמה מסתלקת, ואח"כ נשרף כל גופם.

קושיא: והכתיבי "וּתֹאכַל אוֹתָם": "אותם" משמע למעט, שרק אותם היא אכלה ולא דבר אחר, ואם גם גופם נשרף, א"כ הכל נשרף ולא נשאר מה למעט.

תירוץ: "אותם" ולא בגדיהם: למעט שבדיהם לא נשרפו.

קושיא: ונילף מפרים הנשרפים מה להלן שריפה ממש אף כאן שריפה ממש: שנלמד שמצוות שריפה היא שריפת הגוף ממש כמו שמצוות פרים הנשרפים היא שריפת גוף הפרים ממש, ומדוע לומדים מעדת קורח או בני אהרן שזה רק שריפת הנשמה?

תירוץ: מסתברא מאדם הוה ליה למילף, שכן 'אדם', 'חוטא', 'נשמה', 'פיגול': עדיף ללמוד את מצוות השריפה בבני אדם משריפת בני אדם אחרים (= בני אהרן או עדת קורח) מפני שיש ובמצוות שריפה ארבעה דברים שהם דומים זה לזה -

1. גם בני אהרן ועדת קורח וגם הנידון להישרף הם אדם שנענש בשריפה.
2. בשניהם מדובר במי שנשרף מחמת שהוא חוטא.
3. ובשניהם השריפה היא רק שריפת נשמה ולא שריפת הגוף.
4. ובשניהם לא שייך שיהיה בו פסול של מחשבת פיגול. ולעומת זאת פרים הנשרפים אינם אדם, ולא חוטאים, ונשרפים בגופם, ושייך בהם מחשבת פיגול. ולכן לא ניתן ללמוד מצוות שריפה באדם מפרים הנשרפים.

קושיא: אדרבה! מפרים הנשרפים הוה ליה למילף, שכן 'מכשיר', 'לדורות': להיפך! עדיף ללמוד מפרים הנשרפים, שהרי בפרים הנשרפים מצאנו שני דברים שהם דומים למצוות שריפה באדם -

1. שריפת פרים היא 'מכשיר' דהיינו קיום מצווה, וכן מצוות הנשרפים היא קיום מצווה. 2. שריפת פרים היא מצווה הנוגעת לדורות, וגם מצוות שריפה היא מצווה הנוגעת לדורות. ולעומת זאת שריפת בני אהרן ועדת קרח לא היתה בשריפתם שום קיום מצווה, שהרי הם נשרפו בידי שמים, וכן שריפתם לא ניתנה כהלכה לדורות.

תירוץ: הנך נפישין: עדיף ללמוד את מצוות השריפה משריפת בני אהרן ועדת קרח מפני שיש בהם יותר פרטים הדומים זה לזה.

קושיא: מאן דיליף מעדת קרח מאי טעמא לא יליף מבני אהרן? הווא שריפה ממש הוואי, ונילף מינה: מי שלומד את מצוות הנשרפים מעדת קרח, מדוע הוא לא לומד מנדב ואביהוא? זה מפני ששריפת בני אהרן היתה שריפה ממש, וכפי שהתבאר לעיל. ואם כן קשה להיפך, מדוע להשוות את מצוות הנשרפים לעדת קרח וללמוד שהשריפה היא רק בנפשו ולא בגופו, שנלמד מבני אהרן שמצוות הנשרפים היא שריפה ממש גם בגופו?!

תירוץ: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה: כיון שנאמר "וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ", ועלינו לברור לו מיתה יפה, ושריפת כל הגוף אינה מיתה יפה.

קושיא: וכי מאחר דאיכא דרב נחמן גזרה שוה למה לי: א"כ מדוע צריך ללמוד גזירה שווה מעדת קורח או מנדב ואביהוא שמצוות שריפה היא רק שריפת הנשמה, והרי לומדים זאת מהפסוק "וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ".

תירוץ: אי לאו גזרה שוה: ללא הגזירה שווה מעדת קורח או מנדב ואביהוא היינו חושבים ששריפת הנשמה ללא גוף אין זה 'שריפה' כלל, והרי התורה אמרה שצריך לשרוף אותו, ואין לבי"ד אפשרות לברור לו מיתה שאינה שריפה, ואף שצריך לברור לו מיתה יפה, הרי אפשר להרבות לו חבילות של זמורות כדי שישרף מהר ולא יצטער הרבה, וזו מיתה יפה, קמ"ל מהגזירה שווה שגם שריפת נשמה ללא גוף נקראת 'שריפה'. וכיון שגם שריפת נשמה וגם שריפת הגוף נקראים 'שריפה', א"כ אולי נמית אותו בשריפת הגוף? לכך נאמר "וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ" שעלינו לברור לו מיתה יפה, ושריפת כל הגוף אינה מיתה יפה.

אמר להן הקב"ה הנראה מי קובר את מי: 'נראה מי יקבור את מי...' שהרי לבסוף משה ואהרון קברו את נדב ואביהוא.

נפישו גמלי סבי דטעיני משכי דהוגני: זהו פתגם שאומרים אנשים - יש הרבה גמלים זקנים שסוחכים על גבם עורות של גמלים צעירים שמתו...

*

אמר רבי אלעזר למה תלמיד חכם דומה וכו': כשעם הארץ רואה תלמיד חכם, והתלמיד חכם מתנהג בכבוד והוא אינו זקוק לעם הארץ, הוא חשוב בעיניו של העם הארץ כמו כלי מזהב. לאחר שהתלמיד חכם מדבר עם העם הארץ, החשיבות שלו יורדת בעיניו והוא מעריך אותו רק ככלי כסף. ולאחר שהתלמיד חכם נהנה מהממון של העם הארץ הוא כבר נחשב בעיניו רק ככלי חרס..

הגמרא הביאה דברים אלו, בגלל שלמדנו מקודם על קרח. ולכאורה קשה הדבר איך קרח העיז לפתות את נשיאי העדה שהיו תלמידי חכמים להצטרף למחלוקת שלו למרוד בה? והתשובה שהם נהנו מממון, ואז ירד הערך שלהם בעיניו והוא כבר לא חשש לפתות אותם.

*

אימרתא בת טלי: אשה זו היתה בת כהן שזינתה בכבל, והאמורא רב חמא בר טוביה נתן לה עונש של שריפה ממש.

אמר רב יוסף טעה בתרתי: רב חמא טעה בשני דברים. א. הרי אמר רב מתנה שמיתת 'שריפה' אינה שריפה ממש אלא באבר של מתכת. ב. הרי כתוב בבבלייתא שדוקא כשיש סנהדרין בארץ ישראל ניתן לעשות משפט גם בחו"ל, אבל בזמן האמוראים כבר לא היתה סנהדרין.

למדנו במשנה - אמר רבי אלעזר ברבי צדוק מעשה בבת כהן שזינתה וכו': ושרפו אותה. אמרו לו רבנן שהיה זה בית דין שאינו בקיא.

אמר רב יוסף בית דין של צדוקים הוה: זה הכוונה 'בית דין שאינו בקיא'. כי הצדוקים היו דורשים את הפסוק כמו שהוא כתוב ('שריפה' זה שריפה גמורה), והם כפרו בדברי חז"ל.

קושיא: הכי אמר להו והכי אהדרו ליה? והתניא וכו': וכי הדין ודברים בין רבי אלעזר ברבי צדוק לרבנן היה ככתוב במשנה? דהיינו שהוא אמר להם שראה את המעשה כשהיה גדול, ורבנן ענו לו שהיה זה בית דין שאינו בקיא. הרי בבבלייתא

כתוב אחרת! שהוא אמר להם שראה את המעשה כשהיה קטן, ורבנן ענו לו קטן היית וכו'.

תירוץ: שני מעשים הוו: רבי צדוק ראה באמת שני מקרים כאלו, אחד כשהיה קטן ואחד כשהיה גדול. ואת שניהם הוא אמר לחכמים.

שאלה: **הי אמר להו ברישא?** איזה מקרה אמר רבי אלעזר לחכמים בתחילה? אם נאמר שהוא אמר להם קודם את המקרה שראה כשהיה גדול, אין זה יתכן. כי אם הם ענו לו שהיה זה בית דין של צדוקים, מדוע כשלאחר מכן הוא אמר להם שראה את המעשה השני כשהיה קטן, הם היו צריכים להתייחס לכך ולומר לו שהיה אז קטן ואין מביאים ראיה מהקטן? הרי זה היה ב"ד של צדוקים!

תשובה: **אלא הא אמר להו ברישא:** אלא בתחילה הוא סיפר להם על מה שראה כשהיה קטן, ועל כך הם ענו לו קטן היית וכו'. ולאחר מכן אמר להם את מה שראה כשהיה גדול, ואז הם הוצרכו לענות לו שזה היה ב"ד של צדוקים.

משנה: **רבי יהודה אומר ניוול הוא לזוה:** כי הראש שלו נופל על הרצפה. כך הבינו רבנן את דברי רבי יהודה, ולכן ענו לו שאדרבא אין מיתה מנוולת מזו.

על הסדן: עץ עבה תקוע בקרקע.

גמרא: **תניא אמר להן רבי יהודה לחכמים וכו':** מכיון שהגויים ככה הורגים, אסור לנו להרוג בצורה הזו משום "ובחקותיהם לא תלכו". וזה הטעם האמיתי לשיטת רבי יהודה. וביאור דבריו במשנה 'ניוויל הוא לו', כלומר בזיון וכיעור הוא שיהרגו אותו על פי דרכי האמורי (תוס').

ורבנן - כיון דכתיב סייף באורייתא לא מינייהו קא גמרינן: מיתת סייף כתובה בתורה, ואנחנו לא לומדים אותה מהגויים, ולכן לא אכפת לנו שגם הגויים עושים כן.

דאי לא תימא הכי וכו': אם לא נאמר כן, איך נבאר את הכתוב בכרייתא? שאחרי שהמלכים מתים שורפים את הכלים ואת המיטה שלהם ואין בזה איסור של 'דרכי האמורי' למרות שכן עושים האמוריים.

אלא בהכרח שמכיון שהשריפה הזו כתובה בנביא ירמיהו, שאמר לצדקיהו "בְּשָׁלוֹם תָּמוּת, וְכַמְשָׁרְפוֹת אֲבוֹתֶיךָ הַמְּלָכִים הָרְאשִׁימִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ, כִּן יִשְׂרְפוּ לָךְ". אם כן אנו עושים זאת על פי התורה ולא על פי האמוריים.

*

והא דתנן באיזך פירקין 'אלו הן הנהרגין הרוצח ואנשי עיר הנדחת': הגמרא מבארת מניין שמיתתם בסייף (וכן בצורה של חיתוך הראש)?

תשובה: **תניא "נקם ינקם" וכו':** נאמר באדון שהיכה את עבדו הכנעני ורצח אותו "יְכִי יָכָה אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ או אֶת אִמָּתוֹ בְּשֹׁכֵט וּמֵת תַּחַת יָדוֹ **נָקָם יִנְקָם**" כלומר הוא חייב מיתה (עבד כנעני מוגדר כאשה יהודיה). ונאמר "וְהִבַּאתִי עֲלֵיכֶם **חֶרֶב נִקְמָת** **יָקָם בְּרִית**". מכאן שהרוצח דינו בחרב.

שאלה: **ואימא דבריו ליה מיברז:** אולי הוא תוקע את החרב בכטנו או בגרונו כמו שתוקעים ברז בחבית?

תשובה: "**לפי חרב**" **כתיב:** במיתת אנשי עיר הנדחת. לחרב יש שתי פיות כלומר שני צדדים שניתן להרוג בהם. מכאן שהורגים אותו באחד משני הצדדים הללו, ולא תוקעים את קצה החרב בגופו.

שאלה: **ואימא דעביד ליה גיסטרא:** ועדיין, אולי חותכים את גופו באמצע לשניים לכל האורך מראשו לרגליו?

תשובה: **אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר קרא "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה.**

שאלה: **אשכחן דקטל עבדא בר חורין מנא לן?** כל זה באדם שהרג עבד, אבל מניין שהרוצח שאר אדם מיתתו בסייף? הרי ברוצח כתוב "מות יומת" וסתם מיתה בתורה היא בחנק, ואם כן לכאורה מגיע לו חנק ולא סייף.

תשובה: **ולאו קל וחומר הוא? קטל עבדא בסייף בר חורין בחנק?** הרי מיתת חנק קלה יותר מסייף.

הניחא למאן דאמר חנק קל וכו': כלומר לחכמים ניחא, אבל לרבי שמעון הסובר שחנק חמור מסייף מניין לנו שרוצח שאר בני אדם בסייף הקל יותר ולא בחנק?

תשובה: **נפקא ליה מדתניא ואתה תבער וכו':** נאמר בעגלה ערופה "וְאִתָּה **תִּבְעַר** הַדָּם הַנִּקְי מִקְרָבָה", ונאמר ברוצח "**וּבְעֵרְתָּ הָרָע מִקְרָבָה**", מכאן שלרוצח יש מיתה כמו לעגלה ערופה, בסייף ובצוואר כלומר בגרון. (ר"ח).

שאלה: **אי מה להלן בקופיץ וממול עורף:** אם כן גם לרוצח נעשה בדיוק כמו שעושים לעגלה ערופה. דהיינו עורפים את ראשה בקופיץ (= סכין גדול), ו'ממול עורף' כלומר בעורף ('ממול עורף' = ממול הצוואר שרואה את העורף).

תשובה: אמר רב נחמן וכו'.

משנה: מצות הנחנקין: המשנה מבארת כיצד נעשית מצות הריגה בחנק, שהיו משקעין אותו בתוך זבל עד ארכובותיו כדי שלא יזוז, וכדי שלא יכאב לו היה נותן את הסודר הקשה בתוך סודר אחר שעשוי מאריגה רכה וכורך על צוארו, ושנים מושכים את הסודר, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו, עד שנפשו יוצאת.

גמרא: תנו רבנן: הברייתא מסבירה את הפס' "ואיש אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו, מות יומת הנואף והנואפת". שלומדים "איש" פרט לקטן, שאם הנואף קטן, אינו חייב מיתה. "אשר ינאף את אשת איש", פרט לאשת קטן, כי אשת קטן אינה נקראת אשת איש, מאחר וקידושין אינם קידושין. "אשר ינאף את אשת רעהו", פרט לאשת גוי, מפני שאין קידושין לגוי. "מות יומת הנואף והנואפת", בחנק.

אתה אומר בחנק: מבארת הגמ' שדעת רבי יאשיה שכיון שכתוב "מות יומת" בסתם היינו בחנק, מפני שכשכתוב מיתה סתם, אנו אומרים שהכוונה למיתה הקלה ביותר שיש, שהיא חנק. ורבי יונתן אמר לא מפני שחנק היא המיתה הקלה, אלא שלמד מדברי רבי שאומר שכיון שמצינו שנאמר בתורה דין מיתה בידי שמים בלשון "וימת" וכן מצינו במיתה שבידי אדם שנאמר בלשון "מות יומת", נלמד שכמו שבמיתה בידי שמים אין סימן למכת מוות, כך גם דין המיתה שבידי אדם שצריכה שתהיה מיתה שאין בה סימן למכת מוות, והיינו חנק, שהיא המיתה היחידה שאינה מותירה סימן.

שאלה: ואימא שריפה: שהרי גם בשריפה לא נשאר במת רושם חיצוני, שהרי ממיתים אותו על ידי פתילה רותחת הנזרקת לתוך מעיו.

תשובה: מדאמר רחמנא בת כהן בשריפה: כיון שהתורה פירטה בזנות של בת כהן, שמיתתה בשריפה, משמע ששאר נשים אינן בשריפה, ועל כרחך המיתה היחידה שנשארה בלא סימן של מכת מוות היא חנק.

שאלה: בשלמא לרבי יונתן כדקא מפרש רבי טעמא: אנו יודעים שיש מיתת חנק, כיון שרבי לימד אותנו שצריך שיהא מיתה שאין בה סימן, אבל לרבי יאשיה קשה מנין המקור שיש מיתת חנק, אולי אין מיתת חנק כלל והמיתה הקלה היא סייף.

תשובה: אמר רבא, ארבע מיתות, גמרא גמירי להו: ד' מיתות בית דין שהם סקילה שריפה הרג וחנק, נאמרו בהלכה למשה מסיני.

מאי לא מפני שהיא קלה: הגמ' מבארת את לשונו של רבי יונתן שאמר בברייתא שסתם מיתה בחנק אינו משום שהיא המיתה הקלה, כוונתו שאין חנק היא המיתה הקלה ביותר משום שסבר לא כמו רבנן אמרו שחנק היא המיתה הקלה, אלא כמו רבי שמעון שאמר שסייף היא המילה הקלה.